

Tisztelt Elnök úr, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, miközben nekilátok elnökség által díjazott munkásságának és emberi nagyságának méltatásához hadd tegyek kísérletet a mai társadalmi helyzet értelmezésére. Akik figyelemmel kísérik a világban és hazánkban végbemenő változásokat és azon belül a gazdasági-társadalmi fejleményeket, tapasztalhatják, hogy filozófusok, politológusok, szociológusok vitatkoznak azon, vajon a jelen válságára, ill. a jövő kihívásaira a tudás- vagy a munkaalapú gazdaság megteremtése-e a válasz.

49 évvel ezelőtt, középiskolai tanulmányaim kezdetén találkoztam először Szabó István mérnök tanárral, aki az évek alatt sokunk példaképe lett. Elmondta: nincs tudás tanulás nélkül, és nincs hatékony munka tudás nélkül. Nem cifrázta, csak egyértelművé tette, hogy egy társadalom csak abban az esetben élet- és fejlődésképes, ha a „vagy” szócska helyébe az „és” kötőszó kerül: a jövő kihívásaira a tudás- és munkaalapú gazdaság megteremtése a válasz. Az egyedüli üdvözítő út, amely országaink felemelkedéséhez vezet, a kiművelt emberfők munkába állítása.

Mikor Szabó tanár úr Széchenyi-díjra jelölését a Társaság elnökségi ülésén felvettem, sokat tudtam róla. Tudtam, hogy több mint jó tanár, több mint jó ember. Most már tudom, hogy a „zseniális” jelző a megfelelő. Hogy miért az előbbi utalásból és életpályájából egyértelművé válik. Ahogy említettem, Ő volt a példaképem, és nemcsak nekem, többünknek, s nem csak a mi korosztályunknak, az utánunk jövő generációk is szuperlatívuszokban beszéltek róla. Mindannyian büszkék voltunk és vagyunk hogy tanítványai lehettünk.

1938-ban született, Felvidék visszacsatolásának előestéjén Érsekújvárbán. Kisgyermekként megéli Érsekújvár szőnyegbombázását, házuk lerombolását. Szülei még fel sem ocsúdnak a vesztéséből, hamarosan kézhez kapják a kitelepítésről szóló végzést. 1947 telén Csehországba érkeznek úgy, hogy az útjuk folyamán csaknem bennégnak a marhavagonban. Ekkor még nem tudják, hogy az igazi megpróbáltatások csak ezután következnek. A csehországi gazdák – kis kivételtől eltekintve – a kitelepítettekre úgy tekintenek mint rabszolgákra, s ahol lehet, megalázták őket. A 4 tagú Szabó család oltalmát csupán a harmadik gazdánál talált, aki az emberséges bánásmód mellett a 8 éves gyereket iskolába íratja. A szülők és a gyerekek lassan kezdenek magukhoz térni, a megaláztatásokat kezdik elfelejteni, mert az élet élni akar!

Ám a szülőföldön a szülőföld utáni vágy egyre erősebb, így az első adandó alkalommal visszatérnek Tardoskéd községbe, a nagyszülők házába, hisz a bombázás után felépített otthonukba már más lakik. A gyermek István magyar iskola híján szlovák iskolába jár, és mivel jó fejű gyerek az írás, olvasás, számolás sem anyanyelvén, sem idegen nyelven nem okoz neki problémát. Ennek ellenére szülei 1950-ben, mikor a magyar iskolák újra indulnak, átíratják őt, mert azt vallják: magyar gyerekeknek magyar iskolában a helye. Emlékei szerint ez életének egyik meghatározó momentuma. Könnyen tanul, szorgalmas, megszereti a tanulást, egyre jobban becsüli a tudást.

Később bekerül a révkomáromi Gépipari Technikumba, ahol a tanulás mellett jut ideje a sportra, néptánra. 1957-ben kiváló eredménnyel leérettségizik. Tanárai és osztályfőnöke, akik már korábban felfigyeltek kivételes képességeire, felvételi kérelmét a gépgyártás fellelegvárába a pilzeni Műszaki Egyetemre küldik, ahová felvételi vizsga nélkül veszik fel. Tanulmányai folyamán tanári-asszisztensi állásig jut, s az egyetem befejeztével pedig komoly ajánlatot kap a munka folytatására, sőt a Škoda – művek fejlesztő-mérnöki állást kínál neki. Marasztalják, ám ő mindenkit visszautasít, mert haza akar jönni. És haza is jön.

Ragaszkodik anyanyelvéhez, magyar nemzetiségéhez, gyökereihez, s büszkén vállalja hovatartozását. Sorsa visszakanyarodik életének fontos színteréhez: volt középiskolájában vállal tanári állást. Ekkor még nem rendelkezik pedagógiai végzettséggel, de volt osztályfőnöke szárnyai alá veszi, s beavatja a pedagógia rejtelseibe. Ő maga Pestalozzi könyveit forgatja, majd a pozsonyi Pedagógiai Főiskolát is sikeresen elvégzi. Munkáját áthatja a küldetés- és felelősségtudat, mindent megtesz, hogy a rá bízott, sok esetben sanyarú sorsú magyar gyerekekből tisztességes, becsületes magyar szakembereket neveljen. A tanári állás mellett a kollégiumban nevelői munkát vállal, így aztán rengeteg időt tölt tanítványival. A nevelői szoba ajtaja akkor is nyitva állt előttünk, amikor nincs ügyeletben. Sokat éjszakázik, minden órájára fejben és írásban készül, óráit mérnöki pontossággal építi föl, nincs üres járat, s nekünk olyan érzésünk van, hogy nem csak értjük, hanem már tudjuk is az anyagot. Ő a tananyagot nem csupán átadja, hanem megtanítja. Nem tud másként, csak lelkesedéssel dolgozni.

A tanítványai fejlődéséhez minden segítséget megad. Foglalkozik a tehetséges diákokkal de a gyengébb tanulók felzárkóztatását is elengedhetetlennek tartja. Elsősorban dicsér és ösztönöz, de a lusta, feladatát nem teljesítő diákot ostromozza is, remélve hogy azzal is jobb eredményre készíti. Azon dolgozik, hogy mindenkiből kihozza a legtöbbet és a legjobbat, nem tűri a félmegoldásokat, a felületes tudást. Mindig a dolgok mélyéig ás, s ha valami nem érthető a számunkra, felszólít: „Használd a józan paraszti eszedet”! Ez olyan varázsszó, amitől a gondolkodó diák elméjében minden megvilágosodik. Önmagától és diákjaitól a maximumot követeli. Sokan nem is tudják tartan vele az iramot, de Ő nem tudja alább adni. Mindig reális célokat tűz maga elé, amelyeket képes megvalósítani, sikerre vinni. A felületes szemlélő csupán az eredményt látja, s bizony néhány kollégája némi irigységgel jegyzi meg: „Neked könnyű, mert neked jó diákjaid vannak”.

És valóban, neki jó diákjai voltak, akik mindenben követték, felnéztek rá, tisztelték és szerették, mert Ő szintén tisztelte, szerette tanítványait. Szabó tanár úr, „Pista” fiatal korából adódóan, szinte idősebb testvérünké vált. Ha kellett kiállt mellettünk, ha kellett megdorgált mi több keményen leszidott. Nagyságát és hiányát akkor éreztük át igazán, mikor az érettségi vizsgára egy másik kollégája készített fel bennünket, ugyanis egy motorbalesetből való felépülése több mint egy évig tartott, és a középiskola legnehezebb évfolyamát nélküle csináltuk végig. Az érettségi vizsgán szép eredményeket értünk el, de ha ő velünk van, még jobban teljesítettünk volna.

Volt osztályfőnöke, tanár kollégája mondta róla, hogy minden olyan tulajdonsággal és adottsággal rendelkezett, rendelkezik, amelyek a legnagyobbak közé emelik. Igen. Egy hosszú és áldozatos életpálya méltó jutalma lesz a most átadott Széchenyi Társaság díj.

laudátor: Cservenka János
Gratulálok!